Інститут економічних досліджень та політичних консультацій
Німецька консультативна група

Серія консультативних робіт [PP/01/2009]

Роль торгівельної політики в скороченні дефіциту рахунку поточних операцій в Україні – міжнародний досвід

Крістіан Хелмерс, Вероніка Мовчан, Рікардо Джуччі, Катерина Куценко

Берлін/Київ, березень 2009 року

Про Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД) – провідний український аналітичний центр, що спеціалізується на економічних дослідженнях та консультаціях з питань економічної політики, ІЕД був заснований у жовтні 1999 року провідними українськими політиками та Німецькою консультативною групою з питань економічних реформ.

Місія ІЕД вироблення альтернативного погляду на ключові проблеми суспільного та економічного розвитку України. В рамках місії ІЕД націлює свою діяльність на надання висококваліфікованої експертної оцінки в галузі економіки й економічної політики, бути реальним чинником формування громадської думки шляхом організації відкритого публічного діалогу та сприяти розвитку економічних та суспільних наук, і стимулювати розвиток дослідницької спільноти України.

Інститут економічних досліджень та політичних консультацій
Рейтарська 8/5-А,
01034 Київ, Україна
Тел: +38 044 / 278 63 42
Факс: +38 044 / 278 63 36
institute@ier.kiev.ua
http://www.ier.kiev.ua

Про Німецьку консультативну групу

Німецька консультативна група з питань економічних реформ працює в Україні з 1994 року, консультуючи український уряд й інші державні органи, такі як Національний банк України, по широкому колу питань економічної політики і розвитку фінансового сектору. Наші аналітичні роботи презентується і обговорюється під час постійних зустрічей з посадовцями високого рангу. Група фінансується німецьким Федеральним міністерством економіки і технологій у рамках програм TRANSFORM та наступних після неї програм технічної допомоги.

Німецька консультативна група
з питань економічних реформ
Schillerstr, 59
D-10627 Берлін
Tel: +49 30 / 20 61 34 64 0
Fax: +49 30 / 20 61 34 64 9
info@beratergruppe-ukraine.de
www.beratergruppe-ukraine.de

© 2009 Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

© 2009 Німецька консультативна група

Всі права застережено.

Роль торгівельної політики в скороченні дефіциту рахунку поточних операцій в Україні – міжнародний досвід

Резюме

За останні роки суттєво збільшився дефіцит рахунку поточних операцій України. До середини 2008 року цей дефіцит повністю фінансувався за рахунок притоку капіталу. Однак з того часу чистий проток капіталу значно зменшився, а розміри та фінансування дефіциту рахунку поточних операцій стали першочерговою проблемою для країни. Спочатку у відповідності до угоди з МВФ за програмою «stand-by» Україна зосередила увагу на макроекономічних заходах, спрямованих на зменшення дефіциту рахунку поточних операцій, а особливо на збільшенні гнучкості обмінного курсу. Однак наприкінці 2008 року в країні посилилися протекціоністські настрої. Незважаючи на обмеження, визначені Меморандумом, підписаним з МВФ, Парламент України прийняв низку законів, що передбачають різноманітні заходи торгівельної політики, направлені на подолання кризи. Найважливішим є закон, що запроваджує тимчасову імпортну надбавку на всі товари, окрім товарів «критичного імпорту». Крім цього, до розгляду було запропоновано ряд інших законів, що передбачають галузеву підтримку на основі ряду заходів, у тому числі й за рахунок підвищення бар'єрів для імпорту.

Вивчення антикризової політики інших країн в частині, що стосується заходів торгівельної політики, показало, що країни дуже відрізняються у виборі інструментів торгівельної політики. Для підтримки експорту переважно використовується торгівельне фінансування, що відповідає нормам СОТ. Країни також лібералізують свої торгівельні режими для мінімізації наслідків кризи шляхом зниження бар'єрів для експорту та пом'якшення обмежень для імпорту окремих товарів. Для обмеження імпорту найчастіше застосовується підвищення імпортних тарифів. Не говорячи вже про можливі торгівельні позови з боку країн, які страждають від підвищення ввізних мит, вибіркове підвищення імпортних тарифів створює також можливості для лобістських груп відстоювати свої інтересів, що навряд-чи призведе до адекватної реакції економічної політики на виклики, поставлені кризою.

Зважаючи на обмеження, встановлені структурою торгівлі України та її зобов'язаннями перед МВФ та СОТ, ми дійшли таких висновків та рекомендацій:

- У випадку України макроекономічна політики є найвдалішим інструментом для вирішення проблем платіжного балансу. Прийняття протекціоністських заходів має розглядатися як неадекватний для подолання економічної кризи захід економічної політики. Ми радимо, зокрема, скасувати нещодавно запроваджену тимчасову імпортну надбавку на товари «некритичного» імпорту, оскільки це не сприятиме добрим відносинам з МВФ, може стати початком довгострокового протекціонізму низки галузей секторів економіки, спровокувати встановлення обмежень у відповідь з боку торгівельних партнерів та призвести до втрати міжнародної конкурентоспроможності у довгостроковій перспективі.
- Для сприяння експорту Україні необхідно розвивати експортне фінансування та страхування шляхом прямої державної підтримки та підтримки з боку міжнародних організацій.
- Ми рекомендуємо скасувати (тимчасово) експортні мита на харчове насіння соняшнику або відразу його знизити до 10%, як встановлено зобов'язаннями України перед СОТ.

Автори

Крістіан Хелмерс	christian.helmers@wolfson.ox.ac.uk	+44 186 / 528 40 39
Вероніка Мовчан	movchan@ier.kiev.ua	+38 044 / 278 63 42
Рікардо Джуччі	giucci@berlin-economics.com	+49 30 / 20 61 34 64 1
Катерина Куценко	kutsenko@ier.kiev.ua	+38 044 / 278 63 42

Застереження

Погляди, викладені у цій роботі, поділяються Німецькою консультативною групою та Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій. Вони можуть не співпадати з офіційними позиціями інших установ, з якими співпрацюють автори роботи.

Зміст

1. Вступ....5

2. Огляд поточної ситуації....5

2.1 Торгівля товарами та послугами....6

2.2 Тарифні бар'єри....8

3. Затверджені заходи економічної політики....9

3.1 Меморандум МВФ щодо економічної та фінансової політики....10

3.2 Закон про запровадження тимчасової надбавки до діючої ставки ввізного мита....10

3.3 Запропоновані зміни торгівельних бар'єрів для окремих секторів....12

4. Огляд антикризових заходів торгівельної політики в світі....13

4.1 Огляд....13

4.2 Приклади: Бразилія – Росія – Індія....15

5. Висновки та рекомендації....19

1. Вступ

За останні роки суттєво збільшився дефіцит рахунку поточних операцій України. Однак до середини 2008 року цей дефіцит повністю фінансувався за рахунок притоку капіталу. Відповідно, не існувало нагальної необхідності запроваджувати заходи із скорочення дефіциту. Однак протягом літа 2008 року ситуація змінилися – світова криза дісталася і до України. З того часу чистий проток капіталу значно зменшився, а розміри та фінансування дефіциту рахунку поточних операцій стали першочерговою проблемою країни.

На сьогоднішній день дефіцит рахунку поточних операцій України є прямим результатом дефіциту торгівлі. Експорт українських товарів значної мірою складається зі сталі, а тому на нього значно вплинуло різке падіння цін на сталь внаслідок світової кризи. Імпорт країни також залежить від вузького кола товарів, головним чином енергетичних.

Загалом для країни існує два основні способи скорочення дефіциту рахунку поточних операцій. По-перше, країна може використовувати макроекономічні інструменти, як-то обмінний курс, монетарну та фіскальну політики. По-друге, країна може застосовувати заходи торгівельної політики, спрямовані на скорочення імпорту та/або збільшення експорту. Відповідно до угодою МВФ за програмою «stand-by» спочатку Україна зосередила увагу на макроекономічних заходах, а особливо на збільшенні гнучкості обмінного курсу. Як показує нещодавнє скорочення дефіциту рахунку поточних операцій, ці кроки макроекономічної політики видаються ефективними.

Антикризові заходи торгівельної політики України містяться в кількох документах. По-перше, це Меморандум економічної та фінансової політики (МЕФП), підписаний Україною з МВФ. Хоча МЕФП не містить конкретних заходів торгівельної політики для протидії існуючій кризі, у документі містяться чіткі зобов'язання, що обмежують коло заходів торгівельної політики України. Не зважаючи на обмеження, встановлені МЕФП, Парламент України прийняв ряд законів, що передбачають різного роду заходи торгівельної політики, спрямовані на подолання кризи. Найважливішим із них є закон, яким запроваджується тимчасова надбавка до діючих ставок ввізного мита на всі товари, окрім товарів «критичного імпорту». Окрім цього, є ряд інших законів, що передбачають галузеву підтримку, включаючи підвищення бар'єрів для імпорту.

У даній роботі ми досліджуємо, чи зможе та яким чином торгівельна політика сприяти скороченню торгівельного дефіциту. З цією метою ми здійснили порівняльний аналіз антикризових заходів, що стосуються торгівельної політики, в інших країнах світу, а також проаналізували поточну ситуацію в Україні з точки зору структури торгівлі, торгівельних бар'єрів та міжнародних зобов'язань країни.

Далі робота має наступну структуру. Розділ 2 містить загальний огляд поточного стану платіжного балансу України, приділяючи особливу увагу торгівлі товарами та послугами, а також тарифним обмеженням, що застосовуються Україною. Розділ 3 містить короткий огляд антикризових заходів України, які стосуються торгівельної політики. Ми також проаналізували в розділі 4 заходи торгівельної політики, які застосовують інші країни світу для подолання кризи. Висновки та рекомендації завершують роботу в розділі 5.

2. Огляд поточної ситуації

Дефіцит рахунку поточних операцій України швидко зростав до початку кризи. Як показано в Таблиці 1, дефіцит збільшився з 0,3 млрд. дол. США у третьому кварталі 2007 року до більше ніж 3,2 млрд. дол. США в четвертому кварталі. Таке збільшення дефіциту обумовлювалося швидкою експансією імпорту товарів, включаючи імпорт машин та устаткування, хімічних та мінеральних продуктів, а також сезонним зменшенням додатного сальдо у торгівлі послугами.

Чиста зовнішня позиція України погіршувалась і протягом 2008 року. Дефіцит рахунку поточних операцій був у 2,2 рази більше у 2008 році, ніж у 2007 році, та досяг 11,9 млрд. дол. США. У той же час додатне сальдо рахунків операцій з капіталом та фінансових операцій склало лише 8,8 млрд. дол. США після того, як 5,7 млрд. дол. США залишили країну у четвертому кварталі 2008 року. За перші дев'ять місяців 2008 року близько 60% чистих надходжень капіталу були у вигляді прямих іноземних інвестицій (ПІІ), тоді як за

той же період 2007 року частка ПІІ у загальному обсязі чистих надходжень капіталу ще становила 75%. Решта надходжень капіталу включала зовнішні запозичення.

У Таблиці 1 показано, що баланс торгівлі є причиною дефіциту рахунку поточних операцій. Тому нижче ми більш детально розглянемо торгівлю товарами та послугами.

Таблиця 1

Платіжний баланс за 2007-2008 роки, млн. дол. США

	2007				2008				
	I кв.	**II кв.**	**III кв.**	**IV кв.**	**I кв.**	**II кв.**	**III кв.**	**9 міс. 2007 р.**	**9 міс. 2008 р.**
РАХУНОК ПОТОЧНИХ ОПЕРАЦІЙ	**-1081**	**-622**	**-312**	**-3257**	**-3602**	**-3040**	**-1596**	**-2015**	**-8238**
Товари та послуги (сальдо)	-1685	-1253	-1070	-4144	-4392	-3616	-2063	-4008	-10071
Експорт товарів та послуг	13369	15775	17523	17334	17513	23550	27360	46667	68423
Імпорт товарів та послуг	-15054	-17028	-18593	-21478	-21905	-27166	-29423	-50675	-78494
Товари (сальдо)	-1735	-1701	-2684	-4452	-4573	-4142	-3546	-6120	-12261
Експорт товарів	10848	12526	12688	13778	13919	18866	21285	36062	54070
Імпорт товарів	-12583	-14227	-15372	-18230	-18492	-23008	-24831	-42182	-66331
Послуги (сальдо)	50	448	1614	308	181	526	1483	2112	2190
Експорт послуг	2521	3249	4835	3556	3594	4684	6075	10605	14353
Імпорт послуг	-2471	-2801	-3221	-3248	-3413	-4158	-4592	-8493	-12163
Доходи (сальдо)	-128	-213	-189	-129	-120	-444	-562	-1126	-530
Поточні трансферти (сальдо)	732	844	947	1016	910	1020	1029	2523	2959
РАХУНКИ ОПЕРАЦІЙ З КАПІТАЛОМ ТА ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ	**2530**	**3385**	**4150**	**5065**	**3515**	**4719**	**6249**	**10065**	**14483**
Рахунок операцій з капіталом	-1	3	0	1	0	-1	5	2	4
Фінансовий рахунок	2531	3382	4150	5064	3515	4720	6244	10063	14479
Прямі інвестиції	1709	1934	3927	1648	2438	3083	3310	7570	8831
Портфельні інвестиції	1816	1477	616	1844	224	129	-707	3909	-354
Інші Інвестиції	-994	-29	-393	1572	853	1508	3641	-1416	6002
Довгострокові кредити	1161	2139	4358	5417	3371	3392	5675	7658	12438
Органи грошово-кредитного регулювання та сектор державного управління	-88	-156	319	407	186	-121	-172	75	-107
Банки	532	1702	1799	2798	2069	1959	3158	4033	7186
Інші сектори	717	593	2240	2212	1116	1554	2689	3550	5359
Короткостроковий капітал	-2155	-2168	-4751	-3845	-2518	-1884	-2034	-9074	-6436
Помилки та упущення	-717	152	403	-275	-47	735	-724	-162	-36
БАЛАНС	732	2915	4241	1533	-134	2414	3929	7888	6209
Фінансування	-732	-2915	-4241	-1533	134	-2414	-3929	-7888	-6209
Резервні активи	-593	-2843	-4092	-1452	285	-2389	-3794	-7528	-5898
Використання кредитів МВФ (чисте)	-139	-72	-149	-81	-151	-25	-135	-360	-311

Джерело: Національний банк України

2.1. Торгівля товарами та послугами

Єдиним найважливішим експортним товаром України є сталь (див. Таблицю 2). На неї припадає близько 34% експорту та дещо більше ніж 17% загального обсягу торгівлі України. Зважаючи на важливість експорту сталі для зовнішньої торгівлі України, значні (короткострокові) наслідки для зовнішньої позиції країни нещодавне стрімке падіння цін на сталь. Падіння цін на сталь було серед факторів, які спричинили девальвацію номінального обмінного курсу майже в два рази, і, як наслідок, підтримали інфляцію через зростання імпортних цін (МВФ, 2008).

Найважливішою статтею імпорту України є енергетичні продукти, що відносяться до категорії 27 Гармонізованої системи (ГС). Вони становлять близько 27% імпорту та 18% загальної торгівлі. Іншими словами, сталь та мінеральне пальне є майже рівними за важливістю продуктами для торгівельного балансу України – сталь є джерелом надходжень від експорту, а енергетичні продукти імпортуються. Таким чином, рушійною силою для виникнення дефіциту або додатного сальдо торгівельного балансу є ці дві товарні категорії. У той же час, ці категорії містять товари, які є структурно важливими для України і вплив на ціни (попит) яких є надзвичайно обмеженим. Відповідно, торгівельна політики має обмежені можливості для подальшого підвищення експорту сталі або скорочення імпорту енергетичних продуктів.

Таблиця 2

Найважливіші товари експорту та імпорту України, ГС-2, млн. дол. США, 2008 рік

Товар	Код ГС	Експорт %	Імпорт %	Всього %
Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки; бітумінозні речовини; воски мінеральні	27	6,13	26,69	17,66
Чорні метали	72	34,31	3,86	17,24
Реактори ядерні, котли, машини, обладнання і механічні пристрої; їх частини	84	5,22	11,19	8,57
Засоби наземного транспорту, крім залізничного або трамвайного рухомого складу, їх частини та обладнання	87	1,86	13,29	8,27
Електричні машини та обладнання, їх частини; апаратура для запису або відтворення звуку; телевізійна апаратура для запису та відтворення зображення і звуку, їх частини та приладдя	85	4,24	4,45	4,36
Вироби з чорних металів	73	5,28	1,68	3,26
Руди, шлак і зола	26	3,21	2,41	2,76
Пластмаси, полімерні матеріали та вироби з них	39	1,02	4,11	2,75
Зернові культури	10	5,53	0,17	2,52
Залізничні локомотиви або моторні вагони трамвая, рухомий склад та їх частини; шляхове обладнання та пристрої для залізниць або трамвайних колій та їх частини; механічне (у тому числі електромеханічне) сигнальне обладнання всіх видів	86	3,97	0,74	2,16
Добрива	31	2,98	0,71	1,70
Фармацевтична продукція	30	0,23	2,84	1,69
Жири та олії тваринного або рослинного походження	15	2,90	0,72	1,68
Папір і картон; вироби з паперової маси, паперу або картону	48	1,17	1,86	1,56
Продукти неорганічної хімії: неорганічні або органічні сполуки дорогоцінних металів, рідкісноземельних металів, радіоактивних елементів або ізотопів	28	2,39	0,41	1,28

Джерело: Державний комітет статистики України

На відміну від товарів у торгівлі послугами підтримувалося додатне сальдо протягом 2007 та 2008 років. Однак в абсолютному виразі додатне сальдо покривало лише чверть дефіциту торгівлі товарами у 2007 році та зменшилося далі у 2008 році. Транспортні послуги склали близько 65% загального обсягу експорту послуг України у 2008 році, включаючи більше ніж 20% послуг трубопровідного транспорту. Частки експорту інших послуг, як-то фінансових послуг та послуг зв'язку, є меншими за 5% загального обсягу. Імпорт послуг складається переважно із транспортних послуг (залізничний транспорт) та фінансових послуг. За наявної структури торгівлі послугами заходи торгівельної політики навряд-чи матимуть значний вплив на підвищення експорту основних послуг, оскільки ці послуги ґрунтуються на структурних та політичних умовах, які не можуть змінитися за рахунок короткострокових втручань.

Таблиця 3

Найважливіші види експорту та імпорту послуг України, ГС-2, млн. дол. США, 2008 рік

Послуги	Експорт %	Імпорт %	Всього %
Транспортні послуги	65,18	24,79	50,54
у тому числі трубопровідний транспорт	21,89	0,07	13,98
Різні ділові, професійні та технічні послуги	13,05	16,69	14,37
Фінансові послуги	4,16	22,04	10,64
Подорожі	4,21	6,36	4,99
Державні послуги, які не віднесені до інших категорій	0,04	10,26	3,74
Комп'ютерні послуги	2,30	3,56	2,76
Послуги зв'язку	2,83	2,15	2,58
Послуги з ремонту	3,64	0,53	2,51
Страхові послуги	1,61	2,72	2,02
Роялті та ліцензійні платежі	0,34	4,19	1,73
Інші ділові послуги	1,19	2,41	1,63
Інші послуги приватним особам та послуги в галузі культури та відпочинку	0,43	2,75	1,27
Будівельні послуги	1,02	1,56	1,22

Джерело: Державний комітет статистики України

2.2. Тарифні бар'єри

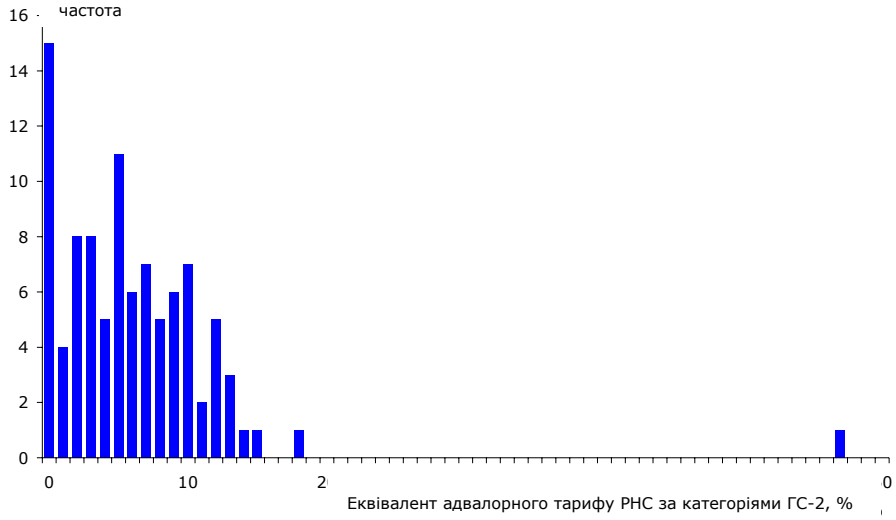
Україна застосовує пільгові ставки ввізного мита (ставки, що відповідають режиму найбільшого сприяння – РНС) для країн-членів СОТ та повні ставки ввізного мита для усіх інших торгівельних партнерів. Україна підписала двосторонні угоди щодо вільної торгівлі з країнами СНД, включаючи Росію. Ці угоди передбачають нульове ввізне мито на більшість товарів.[1]

На рисунку 1 показана частота застосування Україною пільгових (РНС) ставок ввізних мит, оцінених як адвалорні еквіваленти для товарних категорій на рівні ГС-2 з часу вступу до СОТ. На рисунку видно, що значна частина імпорту за ГС-2 категоріями товарів обкладається адвалорними тарифами між 0% та 13%. Лише до чотирьох категорій ГС-2 застосовувалися тарифи вище середніх, включаючи категорію ГС 07 «Їстівні овочі та деякі корені та клубні», ГС 11 «Продукція борошномельно-круп'яної промисловості», ГС 22 «Алкогольні і безалкогольні напої та оцет» та ГС 24 «Тютюн та вироби-замінники тютюну». Однак існує важлива гетерогенність застосування ввізних мит для різних товарів, яка не відображається на рисунку 1. Наприклад, найвищі адвалорні мита застосовуються для цукру (50%) та соняшникової олії (30%). Крім того, вищі адвалорні еквіваленти тарифів сплачуються при імпорті продуктів, щодо яких застосовуються специфічні або змішані ставки тарифів. Це стосується головним чином імпорту окремих типів алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

[1] Винятки розрізняються в залежності від країни-партнера, Наприклад, у торгівлі з Росією, Україна застосовує імпортні мита на окремі товари категорій ГС 1701, 1704, 1806, та 2402, та на продукти щодо яких Росія застосовує експортні тарифи чи квоти.

Рисунок 1

Ввізні мита на пільговою (РНС) ставкою, що застосовуються Україною

Джерело: Оцінки ІЕД на основі СОТ (2008) та Митного тарифу України

Україна застосовує також ряд експортних обмежень. Хоча Україна зобов'язалася при вступі до СОТ поступово знижувати експортні тарифи, домовленостями передбачені довгі перехідні періоди, завдяки чому на сьогодні було майже повністю збережено більшість цих тарифів. стосуються вивізні мита застосовуються до експорту молодої живої рогатої худоби/овець, шкур тварин, насіння олійних культур та металобрухту. [2]

Крім того, існує ряд товарів, які залишаються предметом експортного ліцензування. До цих товарів належать цінні метали, певні типи сталевої продукції, українські газ та нафта, оптичні полікарбонати, а також продукти, що містять озоноруйнівні речовини (WTO, 2008a).

У структурі української торгівлі домінує кілька товарів, ціни на які на сьогодні різко знизились (експорт сталі) або які не можуть бути легко замінені (імпорт енергоносіїв). Тому викликає певний скептицизм можливість вирішення питання дефіциту рахунку поточних операцій за рахунок (короткострокових) заходів торгівельної політики. У той же час експортні тарифи все ще застосовуються до деяких товарів, що може надати можливість для застосування короткострокових заходів торгівельної політики.

3. Затверджені заходи економічної політики

Антикризові заходи України у царині торгівельної політики зафіксовані у кількох документах. З одного боку, Україна підписала Меморандум економічної та фінансової політики (МЕФП) з МВФ з метою отримання позики «stand-by». У даному меморандумі Уряд України взяв на себе зобов'язання використовувати певний набір інструментів економічної політики, які покликані відновити в країні стабільність та зростання. Хоча МЕФП не містить жодних конкретних заходів торгівельної політики, направлених на подолання кризи, документ передбачає ряд зобов'язань, які обмежують застосування інструментів торгівельної політики Україною. З іншого боку, Парламент України прийняв ряд законів, що передбачають різного роду заходи торгівельної політики, спрямовані на подолання кризи. Найважливішим із них є закон, що передбачає запровадження тимчасової надбавки до діючих ставок ввізного мита на всі продукти, окрім «критичного імпорту», у випадку погіршення стану платіжного балансу. У цьому документі використовуються заходи торгівельної політики виключно з метою протидії дефіциту рахунку поточних операцій. Крім того, існує ряд законів, що передбачають зміни торгівельної політики у окремих секторах.

[2] Для повного огляду експортних тарифів див. Таблицю 20(a) та 20(b) у Звіті Робочої групи щодо вступу України до СОТ (2008a).

3.1. Меморандум МВФ щодо економічної та фінансової політики

Уряд України підписав Меморандум економічної та фінансової політики (МЕФП) з МВФ 31 жовтня 2008 року. У меморандумі закладені заходи економічної та фінансової політики, що мають бути реалізовані Україною до кінця 2008 року та протягом 2009-2010 років з метою подолання поточної кризи. Пакет є умовою отримання «stand-by» угоди з МВФ на суму 16,4 млрд. дол. США на період з листопада 2008 до жовтня 2010 років.

Хоча у меморандумі міститься широкий спектр заходів, спрямованих на відновлення балансу зовнішньої позиції, серед запропонованих заходів відсутні зміни торгівельної політики, націлені на подолання дефіциту рахунку поточних операцій. Навпаки, довгострокові критерії ефективності, встановлені МЕФП, містять чітке положення, що виключає збільшення торгівельних бар'єрів, а саме *«заборона встановлення або посилення обмежень імпорту з метою покращення стану платіжного балансу».* Це можна зрозуміти як заборону застосовувати положення Статті XII ГАТТ 1994 року та відображає загальну позицію МВФ, яка полягає в тому, що обмеження імпорту не є необхідним для покращення стану платіжного балансу.

В цілому у МЕФП міститься достатньо оптимістична картина розвитку дефіциту рахунку поточних операцій у найближчому майбутньому. Меморандум визначає зменшення розриву між рівнями експорту та імпорту до 1-2% ВВП у 2009 році, головним чином завдяки скороченню імпорту, що ґрунтується на кредитних джерелах, як-то машини та устаткування. Це може пояснити, чому у МЕФП явно не розглядаються заходи подолання дефіциту рахунку поточних операцій та фактично виключається можливість застосування статті XII ГАТТ 1994 року.

Головними заходами політики, що передбачені МВФ та мають вплив на зовнішнє становище України, є зобов'язання уряду затвердити рамкові умови макроекономічної політики, які б включали плаваючий обмінний курс. Відповідно, Національний банк України (НБУ) вже в листопаді 2008 року почав скорочувати своє втручання у валютний ринок, що призвело до різкого знецінення гривні у листопаді та грудні 2008 року.

3.2. Закон про запровадження тимчасової надбавки до діючої ставки ввізного мита

23 грудня Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законів України з метою поліпшення стану платіжного балансу України у зв'язку із світовою фінансовою кризою».[3] У документі містяться зміни до Закону України «Про Митний тариф України», що стосуються запровадження (скасування) тимчасової надбавки до діючої ставки ввізного мита у випадку «критичного стану платіжного балансу».

Законом пропонується встановити 13% надбавку до діючої ставки ввізного мита на період не менше шести місяців, тоді як максимальна тривалість дії надбавки складає один рік. Товари, що підпадають під категорію «критичного імпорту», не підлягають обкладанню даною надбавкою. Спочатку законопроектом передбачалося, що обов'язок визначення товарів, що відносяться до цієї категорії, покладатиметься на Кабінет Міністрів України. Парламент визначив категорії товарів, що не можуть вважатися «критичним імпортом»: м'ясо та деякі інші продукти тваринного походження; алкогольні напої, вугілля, килими, готова текстильна продукція, деякі вироби з металу та широкий перелік машин та устаткування, у тому числі легкові автомобілі.[4]

14 січня Президент України наклав вето на вищезгаданий закон, обґрунтовуючи це тим, що 13% імпортна надбавка буде неефективною для скорочення імпорту та покращення торгівельного балансу України, оскільки вона не застосовуватиметься до товарів, що походять з країн, з якими Україна має угоди щодо вільної торгівлі, і які складають значну частину українського імпорту. Крім того, Президент зауважив, що запровадження такої надбавки суперечить зобов'язанням України перед СОТ та МВФ (див. Вставку 1). Інші

[3] http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=923-17 Законопроект № 3379 від 20 листопада 2008 року.

[4] Коди ГС: 0202, 0203, 0206-0210, 0504-0506, 0509, 0511 (виключаючи 0511100000), 2204-2208, 2701, 57, 60-65, 7321, 8414, 8418, 8516, 8702, 8703, 8704

зауваження Президента України стосувалися формулювання назви надбавки та процедури визначення переліку товарів «критичного імпорту».

Розглядаючи пропозиції Президента до закону, Парламент прийняв нову версію нормативного акту. Хоча Парламентом були внесені дещо технічні зміни до закону стосовно визначення переліку товарів, які обкладаються надбавкою, суть акту не змінилася. Він передбачає запровадження 13% надбавки до діючих ставок ввізного мита на товари, що визначені цим законом (перелік товарів було розширено за рахунок включення в нього яблук, груш та айви; продуктів з м'яса та риби; цукру та сиропів; одягу з шкіри та хутра; мінеральної вати; цегли; окремих видів металу; тощо[5]) на період від шести місяців з можливим продовженням ще на шість місяців. Кабінет Міністрів має повідомити СОТ протягом 30 днів з дня запровадження надбавки та провести консультації з відповідним комітетом СОТ.

Закон був підписаний Президентом України 20 лютого та набирає чинності 6 березня. [6]

Відповідно до оцінок ІЕД, надбавка до діючих ставок ввізного мита буде застосовуватись до більш як 13% тарифних ліній та покривати близько 16% українського товарного імпорту 2008 року (14,0 млрд. дол. США). Додаткові 13% надбавки значно збільшать тарифних захист для товарів «некритичного» імпорту, оскільки поточна середньоарифметична ставка ввізних мит для них складає 10,7%. Внаслідок застосування надбавки за інших рівних умов та в залежності від рівня еластичності імпорт може скоротитись на 0,6-1,7 млрд. дол. США (тобто 1-2% вартості імпорту 2008 року), припускаючи, що на імпорт з країн СНД не поширюється дія надбавки відповідно до угод про вільну торгівлю, підписаних Україною. Оскільки темпи скорочення товарного імпорту склали близько 30% в останній місяць 2008 року завдяки різкій девальвації гривні та падінню внутрішніх доходів, видається, що затвердження надбавки матиме лише незначний додатковий вплив на загальне зниження імпорту.

[5] Коди ГС: 0202, 0203, 0206-0210, 0504-0506, 0509, 0511 (крім 0511 10 00 00), *0808*, *1601-1605, 1701, 1702 (крім патоки крохмальної у товарній позиції 1702 30 99 00),* 2204-2208, 2701, *4203, 4303,* 57, 60-65, *6806, 6901, 7201, 7301,* 7321, *8401*, 8414, 8418, *8501,* 8516, 8702, 8703, 8704 (*курсивом* позначені позиції, які були додані в остаточній версії закону)

[6] http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi, Закон № 923_VI від 4 лютого 2009 року

Вставка 1

Зобов'язання перед СОТ та проблеми платіжного балансу

Закон, що запроваджує 13% надбавку до діючих ставок ввізного мита, спровокував дискусію щодо правил СОТ, які стосуються обмежень імпорту, спрямованих на забезпечення стабільності зовнішньої позиції країни, якій загрожують проблеми платіжного балансу.

Зокрема, Президент наполягав на тому, що Закон суперечить зобов'язанням України перед СОТ, а також порушує заборону МЕФП щодо посилення обмежень імпорту для забезпечення стабільності платіжного балансу. Закон дійсно не відповідає зобов'язанням України, визначеним МЕФП. Хоча Уряд України може посилатися на статтю XII ГАТТ 1994 року, що містить положення, які дозволяють запровадження торгівельних обмежень на імпорт з метою забезпечення стабільності зовнішньої позиції країни, якій загрожують проблеми платіжного балансу, незрозуміло, чи це дійсно відповідатиме нормам СОТ. [7]

Стаття XII говорить, що країни можуть встановлювати обмеження торгівлі на обмежений період у випадку виникнення проблем із платіжним балансом. Країни, що посилаються на статтю XII ГАТТ 1994 року, зобов'язані проводити консультації із Комітетом СОТ з питань обмежень, що стосуються платіжного балансу до або відразу після запровадження заходів торгівельної політики. Правова складність процесу проведення консультацій полягає у визначенні, чи дійсно країна має причини посилатися на статтю XII ГАТТ 1994 року. Це роз'яснюється Статтею XV:2 ГАТТ 1994 року, за якою СОТ має провести консультації із МФВ щодо питань платіжного балансу. МВФ надає СОТ відповідну статистичну інформацію, а також оцінку стану платіжного балансу країни з метою визначення, чи дійсно проблеми платіжного балансу країни відповідають критеріям, визначеним Статтею XII ГАТТ 1994 року.

Таким чином оцінка МВФ може *де факто* розглядатися як визначальна щодо оцінки правомірності запровадження торгівельних обмежень тією чи іншою країною у відповідності із вимогами статті XII ГАТТ 1994 року. Хоча запропоновані Україною заходи мають тільки тимчасову природу, виконуючи одну із вимог статті XII ГАТТ 1994 року, враховуючи існування МЕФП, залишається невизначеним, чи МВФ визнає ситуацію із платіжним балансом України дійсно такою, що може дозволити Україні посилатися на норми статті XII ГАТТ 1994 року.

3.3. Запропоновані зміни торгівельних бар'єрів для окремих секторів

Антикризові заходи торгівельної політики, які стосуються сільського господарства, містяться в законі, який був прийнятий Парламентом 23 грудня та передбачав скасування експортного мита на насіння соняшнику до вересня 2009 року.[8] Більше того, законом було також запропоновано встановити заборону на імпорт м`яса у якості давальницької сировини для зупинення потоків нелегального імпорту м'яса на український ринок, питання, що обговорювалося протягом останніх декількох років. Законом також передбачалось тимчасове (до 31 грудня 2010 року) запровадження імпортного мита на ряд продуктів сільського господарства.[9] Цей закон був заветований Президентом 14 січня. 4 лютого Верховна Рада прийняла його у новій редакції, розширивши заборону давальницьких схем на весь імпорт продукції сільського господарства, але забравши інші важливі положення, які стосувались торгівельної політики. Хоча Президент наклав вето також на нову версію закону, Парламент подолав вето на початку березня[10].

---

[7] У Декларації «Про заходи торгівельної політики, що застосовуються з метою забезпечення рівноваги платіжного балансу» 1979 року надано більш широкий перелік торгівельних заходів, що можуть запроваджуватися країною – від тільки кількісних обмежень до будь-яких торгівельних заходів, надаючи перевагу ціновим заходам, як-то збільшення тарифів, У «Роз'ясненні положень ГАТТ 1994 року щодо заходів для забезпечення рівноваги платіжного балансу» знов підтверджено положення Декларації 1979 року та додано, що преференції надаються тим торгівельним заходам, що мають найменш деструктивний вплив на торгівлю, Більше того, країна має обґрунтувати, чому цінові заходи не є прийнятними у випадку, якщо вона застосовує кількісні обмеження. Країні також забороняється використовувати більше ніж один тим обмежуючих торгівлю заходів щодо одного і того самого товару. Необхідно також відмітити, що Україна не вважається країною, що розвивається – членом СОТ, Таким чином, норми статті XVIII ГАТТ 1994 для неї не діють.

[8] http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=33649 Проект Закону № 3353 від 11 листопада 2008 року.

[9] Категорії ГС 02, 15, 16 та 05 (0505 90 00 00, 0506 90 00 00)

[10] http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=922-17&p=1237382242454032 Закон № 922_VI від 4 лютого 2009 року

Верховна Рада України прийняла також закон, що передбачає прискорену амортизацію для промислових підприємств, скасування ввізного мита на обладнання для промислових підприємств (причому перелік підприємств та товарів має розроблятися Кабінетом Міністрів України) та надання автомобільній промисловості значення стратегічної та інноваційної галузі.[11] Стверджуючи невідповідність закону міжнародним зобов'язанням України, Президент не підписав нормативний акт. Однак Верховній Раді вдалося подолати вето Президента та закон набрав чинності 1 січня 2009 року.

Більше того, уряд запровадив непрямі субсидії для металургійної та хімічної галузей, знизивши для них тарифи на перевезення вантажів залізничним транспортом та зафіксувавши ціни на електроенергію до 1 квітня 2009 року. [12]

Підсумовуючи, заходи економічної політики, що узгоджені з МВФ та які містяться в МЕФП, не включають інструментів торгівельної політики. Більше того, Україна прямо зобов'язалась в МЕФП не встановлювати нових та не підвищувати існуючі бар'єри для імпорту з метою вирішення проблем платіжного балансу. Тим не менше, український Парламент прийняв ряд законів, які запроваджують (тимчасові) торгівельні обмеження на імпорт, у тому числі й для подолання дефіциту рахунку поточних операцій. Залишається незрозумілим, чи призведе прийняття цих законів до виникнення торгівельних суперечок партнерами, які зазнають шкоди від запровадження даних заходів, включаючи суперечки, які будуть винесені на розгляд відповідних органів СОТ. В той же час інші закони передбачали скасування існуючих імпортних та експортних обмежень, що відповідає нормам СОТ.

4. Огляд антикризових заходів торгівельної політики в світі

У даному розділі пропонується короткий огляд *заходів торгівельної політики,* що запроваджуються рядом розвинутих країн, країн, що розвиваються, та країн, економіка яких знаходиться у процесі становлення, для подолання наслідків світової фінансової кризи.[13] В Таблиці 3 представлено зведену інформацію щодо антикризових заходів торгівельної політики, які застосовуються окремими країнами світу. З метою забезпечення глибшого аналізу запропонованих заходів ми детально розглядаємо три випадки. З одного боку Бразилія є прикладом застосування дуже виважених та цілеспрямованих заходів торгівельної політики для протидії кризі. Чи не єдиним заходом торгівельної політики Бразилії, що використовується у якості антикризового, стало експортне фінансування та кредитування, що відповідає нормам СОТ. На противагу їй Росія знаходиться на іншому кінці спектру. Вона прийняла майже повний набір заходів торгівельної політики, спрямованих на вибіркове підвищення імпортних бар'єрів та обмеження експорту ряду товарів. Індія за своїми заходами знаходиться десь посередині між Росією та Бразилією. Хоча Індія і використовує окремі торгівельні бар'єри для прямого впливу на експорт і імпорт, ступінь її втручання є меншим, аніж в Росії. У той же час вона також використовує і торгівельне фінансування схожим із Бразилією способом з метою підтримання експорту у відповідності із правилами СОТ. Проведений нами аналіз дозволив виробити певні рекомендації, які представлені у Розділі 5.

4.1. Огляд

У Таблиці 3 поданий (невичерпний) перелік заходів торгівельної політики, що були прийняті розвинутими країнами, країнами, що розвиваються, та країнами, економіка яких знаходиться у процесі становлення. Ми розділили заходи торгівельної політики на три

---

[11] http://gska2,rada,gov,ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=33824 Проект Закону №3430 від 02 грудня 2008 року.

[12] http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/cardnpd Постанова КМУ № 925 від 14 жовтня 2008 року.

[13] Антикризові пакети США та країн-членів ЄС жваво обговорювалися у пресі. Вони були зосереджені головним чином на підтримці банківського сектору та окремих галузей промисловості шляхом здійснення масштабних капітальних вливань. Меншою мірою була доступна інформація щодо країн, що розвиваються, та країн, економіка яких знаходиться у процесі становлення, за винятком Росії, яка оприлюднила в пресі ряд антикризових заходів. Однак деяка інформація щодо заходів торгівельної політики, прийнятих в рамках подолання кризи країнами, що розвиваються, та країнами, економіка яких знаходиться у процесі становлення, все таки потрапила в засоби масової інформації. Так, журнал «The Economist» запропонував загальний огляд цього питання (20 грудня 2008 року).

широкі категорії у відповідності до їх цілей: (а) сприяння експорту; (б) лібералізація імпорту; та (в) обмеження імпорту. Заходи, які входили до категорії сприяння експорту, – підтримка експортного фінансування, зниження експортного мита та повернення експортного мита. Деякі заходи із тих, що підпадають під категорію лібералізація імпорту, можуть також бути віднесені до категорії сприяння експорту, оскільки вони передбачають нижчі імпортні тарифи на ряд товарів, які є напівфабрикатом для товарів, що експортуються. Однак деякі країни скорочують також бар'єри для імпорту з метою зниження цін на ряд товарів внутрішнього споживання, що повністю відповідає концепції лібералізації імпорту. Нарешті, обмеження імпорту включає стандартні бар'єри для торгівлі, як-то підвищення ввізних мит, встановлення обмежень у вигляді квот та вимог до ліцензування імпорту. Оскільки Росія не є країною-членом СОТ, у таблиці 3 вона вирізняється як країна, що застосовує найбільшу кількість заходів, обмежуючих імпорт, хоча країни-члени СОТ, наприклад Індія, також застосовують обмеження імпорту як антикризовий захід. Майбутнє покаже, якою мірою ці заходи призведуть до виникнення спорів між цими країнами та їх торгівельними партнерами, які також є членами СОТ. Також очевидною є незначна залежність між дефіцитом рахунку поточних операцій країни та рівнем протекціонізму в антикризових заходах її торгівельної політики. Рівень дефіциту рахунку поточних операцій Бразилії становив 1,8% ВВП у 2008 році, хоча вона прийняла лише ряд заходів із підтримки торгівельного фінансування для протидії кризі. Росія, з іншого боку, мала додатне сальдо рахунку поточних операцій на рівні 6,5%.

Таблиця 3

Огляд антикризових заходів торгівельної політики

Країна (члени СОТ курсивом)	**ВВП, поточні ціни (млрд. дол. США, 2008)** [Україна: 180,4]	**Баланс рахунку поточних операцій у % до ВВП (2008)** [Україна: -6,7]	**Мета**	**Заходи торгівельної політики**
Аргентина	338,72	0,82	Сприяння експорту	• Здешевлення доступу до фінансування експорту • Зниження експортних мит на пшеницю та кукурудзу на 5%
Білорусь	57,68	-5,94	Сприяння експорту	• Часткова компенсація відсотків по кредитам, отриманим на виробництво експортних товарів • Безвідсоткові податкові кредити фірмам, що зазнають проблем із збутом • Білоруські виробники можуть брати участь в аукціонах на товарних ринках Росії, а також експортувати ряд товарів, не звертаючись до Білоруської універсальної товарної біржі
			Лібералізація імпорту	• Безмитний імпорт деяких видів сировини та складових частин, що не виробляються у країні та імпортуються для використання в межах країни
Бразилія	1 664,7	-1,76	Сприяння експорту	• Центральний банк розпродає частину своїх міжнародних резервів для отримання коштів на підтримку фінансування та страхування експорту з особливою увагою, що приділяється середнім та малим підприємствам
Китай	4 222,4	9,5	Сприяння експорту	• Підтримка фінансування та страхування експорту через Експортно-Імпортний банк Китаю • Збільшення повернення експортних мит на окремі види машин та електронних виробів
Єгипет	158,25	0,56	Сприяння експорту Лібералізація імпорту	• Збільшення податкових пільг на 50% від попереднього рівня • Скорочення імпортних мит на ряд засобів виробництва з 2-5% до 0%

Країна (члени СОТ курсивом)	ВВП, поточні ціни (млрд. дол. США, 2008) [Україна: 180,4]	Баланс рахунку поточних операцій у % до ВВП (2008) [Україна: -6,7]	Мета	Заходи торгівельної політики
Індія	1 237,5	-2,79	Обмеження імпорту	• 5% імпортне мито на окремі вироби зі сталі та заліза • 20% імпортний тариф на сиру соєву олію • Вимоги ліцензування канатів гарячої прокатки з карбованої сталі
			Лібералізація імпорту	• Скасування 5% імпортного тарифу на керосин для генераторів електроенергії • Скасування імпортного мита на пшеничну муку
			Сприяння експорту	• Підтримка страхування експорту • Зниження 15% експортного тарифу на стружку залізної руди до 8%
Індонезія	496,83	0,10	Обмеження імпорту	• Запровадження нових імпортних правил для окремих товарних груп, де імпорт підлягає попередній перевірці до відвантаження та може потрапляти до Індонезії через 5 визначених морських портів • Порядок, що зобов'язує усіх імпортерів ліків будувати виробничі потужності в Індонезії протягом наступних 5 років
			Сприяння експорту	• Підтримка торгівельного фінансування
Малайзія	214,73	14,80	Лібералізація імпорту	• Винятки з імпортного тарифу для сировини та напівфабрикатів, які використовуються у вітчизняному виробництві
Росія	1 778,69	6,48	Обмеження імпорту	• Підвищення імпортного мита на автомобілі • Підвищення імпортного мита на сільськогосподарську техніку до 15% • Імпортне мито на корозійностійкі труби встановлено на рівні 28,1% • Сезонне імпортне мито на цукор 75% • Імпортна квота на птицю знизилася до 952,000 мт • Збільшення тарифу понад квоту на імпорт птиці до 95% • Імпортне мито на свинину збільшилося до 75% • Імпортне мито на яловичину збільшилося до 30%
			Лібералізація імпорту	• 9-місячне скасування 5% імпортного мита на сталеві продукти холодного прокату, товщиною 0,5-1,0 мм, що використовуються в автомобілях з мотором та їх частинах • 9-місячне скасування 5% імпортного мита на керамічні носії
США	14 334,03	-4,63	Сприяння експорту	• Підтримка фінансування та страхування експорту через Експортно-Імпортний банк Сполучених Штатів

Джерела: Reuters, Financial Times, Economist Intelligence Unit, Dow Jones Factiva, офіційні веб-сторінки урядів країни, IMF World Economic Outlook 2008 (дані)

4.2. Приклади: Бразилія – Росія - Індія

Для детальнішого огляду трьох країн із таблиці 3 ми вибрали Бразилію, Росію та Індію. Кожна з них обрала різні способи використання інструментів торгівельної політики для протидії кризі.

Бразилія

В Бразилії внаслідок кризи до кінця 2008 року значно впав не лише рівень експорту, але й імпорту, причому падіння імпорту навіть перевищило падіння експорту. В результаті торгівельний баланс країни досяг у листопаді 2008 року навіть більш додатного сальдо, яке склало 1,61 млрд. дол. США. Падіння експорту відбулося головним чином внаслідок зниження цін на товари, що експортуються Бразилією (на 17 із 23 товарних категорій, що експортуються Бразилією, у тому числі на нафту та вироби зі сталі, значно впали експортні цін наприкінці 2008 року).[14] Падіння імпорту частково пояснюється зниженням цін на нафту, що складає 5% загального імпорту Бразилії. Однак це також пояснюється суттєвим зменшенням імпорту засобів виробництва та споживчих товарів, що пов'язано із девальвацією бразильського реалу, яка почалась влітку 2008 року.

На початку грудня 2008 року Уряд розробив антикризовий пакет (Gazeta Mercantil, 11 грудня 2008 року). Однак, хоча уряд країни і визнав, що бразильські експортери є серед тих, хто найбільше постраждав від кризи, пакет не містив заходів торгівельної політики. Єдині заходи торгівельної політики, які можна включити до антикризових зусиль уряду, вже почали застосовуватись раніше. Ці заходи було розроблено спеціально для впливу на експорт, і вони стосувались експортного фінансування та страхування. Уряд Бразилії пояснив вибір фінансування експорту як інструменту тим, що він вважає недостатнє торгівельне фінансування одним із основних каналів передачі світової кризи на національну економіку (інтерв'ю із президентом Банку розвитку Бразилії BNDES паном Кутіньо, 7 жовтня 2008 року). Таким чином, метою програми стало збільшення доступності торгівельного фінансування та страхування, а також зменшення їх вартості для експортерів в Бразилії, що зазнали не тільки скорочення доступу до цих інструментів, але й збільшення їх ціни. Кошти, необхідні для підтримки фінансування експорту, надходять із Центрального банку Бразилії, який із цією метою продав частину своїх резервів, розмір яких все ще складав достатні 209 млрд. дол. США у грудні 2008 року. Крім фінансування експорту уряд підтримує також страхування експорту як частину антикризової підтримки експортного фінансування.

Крім того, нові заходи торгівельної політики, які можуть бути введені протягом 2009 року у відповідь на посилення впливу кризи на реальну економіку, як очікуються, будуть спрямовані на подальшу лібералізацію торгівлі. Протягом другого саміту Бразилія-ЄС Президент Бразилії пан Лула та Президент Франції пан Саркозі оголосили антикризовим заходом «пілотну галузеву угоду», за якою окремі тарифи підлягають значному зниженню для збільшення торгівлі між ЄС та Бразилією (це стосується текстилю, виробів з деревини та сталі, кольорових металів, корисних копалин).

Росія

Економіці Росії криза завдала досить значного удару. Російський експорт складається головним чином із сировини, особливо нафти та газу, цін на які різко знизились на світових ринках. Падіння цін (попиту) на основні продукти російського експорту, девальвація рубля на близько 20% з літа 2008 року та відсутність значного зниження цін на імпортні товари призвели до погіршення стану рахунку поточних операцій Росії (Economist Intelligence Unit, 2008). Очікується, що баланс рахунку поточних операцій Росії впаде з 115 млрд. дол. США у 2008 році до лише 70 млрд. дол. США у 2009 році (IMF World Economic Outlook, 2008).

Для протидії кризі Росія використовує повний спектр кількісних та цінових торгівельних обмежень. Уряд одночасно застосовує підвищення адвалорних ввізних мит, квоти, тарифів поза квотами та зниження імпортних тарифів на низку напівфабрикатів та засобів виробництва, що не виробляються в країні. Відкрита позиція уряду до запитів з боку промислових груп щодо обмеження імпорту призвела до великої кількості пропозицій, які стосуються підвищення імпортних бар'єрів з боку різних секторів економіки.

За словами Прем'єр-Міністра В. Путіна, загальна сума, запланована на антикризові заходи, становить 340 млрд. дол. США, що порівнювано з розміром державного бюджету на рік

[14] Бразилія також зазнала надзвичайно сильних повнів у листопаді, що знизило експорт навіть більше, внаслідок тимчасового закриття одного з головних бразильських портів, через який здійснювався експорт.

(РІА Новини, 29 грудня 2008 року).[15] Кошти на заходи антикризового пакету надходять із федерального бюджету та з міжнародних резервів Центрального банку. Це майже вдвічі більше, ніж доступні на сьогодні валюти міжнародні резерви.[16] Цей масштабний пакет державних видатків має збільшити дефіцит бюджету уряду до близько 6% ВВП у 2009 році.

Імпортні тарифи / кількісні обмеження

Автомобільна промисловість стала предметом спеціального ставлення та підтримку з боку уряду. Було значно підвищено ввізні мита на імпорт машин та вантажівок іноземного виробництва, вік яких перевищує один рік.[17] Підвищені ставки ввізних мит на імпорт, який здійснюють юридичні особи, запроваджені з початковим терміном дії дев'ять місяців. Для фізичних осіб такого попередньо визначеного строку дії ввізних мит не існує. Інші засоби виробництва, на імпорт яких підвищено мито, - це сільськогосподарська техніка. Мито підвищено до 15% (Interfax, 13 грудня 2008 року). Крім того Росія встановила також ввізні мита на корозійностійкі труби на рівні 28,2% на три роки (SKRIN Newswire, 31 грудня 2008 року). Ці мита спрямовані на обмеження імпорту продукції з Бразилії та Китаю, оскільки інші країни, зростають економіки яких знаходяться в процесі становлення, як, наприклад, Білорусь, не підпадають під дію цього заходу.

Що стосується сільського господарства та продукції первинної переробки, Росія встановила сезонне імпортне мито на неочищений цукор на період з 1 грудня 2008 року до 31 травня 2009 року. Мито збільшило податок на імпортований цукор з 140 дол. США до 220 дол. США за метричну тону (Міжнародні новини Dow Jones, 12 січня 2009 року). Такі зміни політики мають також прямий вплив і на Україну. Росія вирішила зберегти ввізне мито на імпорт цукру з України до 1 січня 2013 року (Новини Prime-TASS, 12 січня 2009 року). Скасування мита мало відбутися 1 січня 2009 року.

Станом на січень 2009 року імпортне мито на свинину було підвищено з 60%, але не менше 1000 євро/тону, до 75% контрактової вартості, але не менше 1500 євро/тону. Вищі ввізні мита встановлені принаймні на один рік. Імпортне мито на домашню птицю, імпортовану поза обсягом імпортної квоти, було збільшено до 95%, але не менше 800 євро/тону. Імпортне мито на яловичину закріплено на рівні 30%, але не менше 300 євро/тону. Імпортна квота на птицю була знижена з 1.212 тон у 2008 році до 952.000 тон у 2009 році (Dow Jones Commodities Service, 12 грудень 2008 року).

Відстрочка / звільнення від імпортного мита

Підвищивши імпортне мито на імпортні автомобілі, Росія скасувала імпортні мита на сталь холодного прокату на початковий період, який дорівнює дев'яти місяцям, для підтримки вітчизняної автомобільної промисловості (Metal Expert Daily News, 30 грудня 2008 року). З початку лютого 2009 року продукція із заліза та нелегованої сталі, холодний прокат, тощо, які використовуються для виробництва транспортних засобів, можуть імпортуватися без сплати ввізного мита. До цього часу імпортне мито на ці товари становило 5%. Уряд Росії скасував також імпортне мито на керамічні носії на дев'ятимісячний період (Новини Prime-TASS, 24 жовтня 2008 року). Керамічні носії використовуються для виробництва каталізаторів в автомобільній промисловості. До цього мито становило 5%.

Фінансування торгівлі

Коротко- та середньострокове фінансування експорту здійснюється головним чином через ВТБ банк, що контролюється державою. За даними Economist Intelligence Unit (4 листопада 2008 року) ВТБ достатньо обмежений у наданні експортного фінансування приватним компаніям, якщо експортні проекти не входять до міжурядових угод про

[15] Для детальнішого порівняння загального антикризового пакету Росії див. Корольов (2008).

[16] На початку грудня 2008 р. резерви в іноземній валюті Росії складали 123 млрд. дол. США.

[17] Автомобілі віком від одного до трьох років обкладаються митом на рівні 30%. Автомобілі з об'ємом циліндру 1.500 см^3 та 1.800 см^3 обкладаються мінімальним митом 1,5 євро за см^3. Для автомобілів з об'ємом циліндру 1800 см^3 та 2300 см^3 мінімум встановлений на рівні 2,15 євро за см^3. На автомобілі віком 3-5 років тариф збільшується на 10%. Крім того, автомобілі віком більше 5 років відносяться до категорії «використані», до якої раніше відносилися автомобілі віком від семи років. Використані іноземні автомобілі обкладається імпортним тарифом на рівні 50% (2,5 – 5,8 євро за см^3).

торгівлю або державних замовлень на експорт. Інших даних про порядок надання експортного фінансування у якості антикризового заходу отримано не було.

Індія

Дефіцит торгівельного балансу Індії збільшився з 79 млрд. дол. США у 2007 році до 112 млрд. дол. США у 2008 році. Розширення дефіциту відбулося головним чином завдяки збільшенню імпорту на 35% по відношенню до 2007 року, переважно за рахунок зростання імпорту засобів виробництва (Economist Intelligence Unit, 4 листопада 2008 року). У відсотках до ВВП дефіцит рахунку поточних операцій збільшився з 1,1% до 2,8%. Очікується, що розширення дефіциту триватиме й далі. Експортний портфель Індії не такий концентрований, як російський. Основними продуктами експорту Індії є продукція сільського господарства, нафтопереробної промисловості, хімічної промисловості, легкої промисловості, машинобудування, а також коштовне каміння та прикраси.

Заходи торгівельної політики, що застосовувалися Індією з метою протидії кризі, включають підтримку експортного фінансування, збільшення імпортного мита, встановлення обов'язкового ліцензування та винятків з експортного мита. Спочатку такі заходи економічної політики можуть здатися схожими до російських, однак Індія була більш стримана у рішеннях, які стосувались підвищення обмежень на імпорт та встановлення винятків з експортного мита. Більше того, хоча імпортні тарифи на ряд товарів були збільшені, у дійсності тарифи просто повернулися до того рівня, коли їх було зменшено до 0% з метою утримання зростаючої інфляція на початку 2008 року. Таким чином, фактично тарифи були повернені до свого початкового рівня скоріше з метою отримання додаткових надходжень, ніж захисту внутрішнього виробника.

Імпортні тарифи

У листопаді 2008 року уряд Індії запровадив 5% ввізне мито на продукти з заліза та сталі (Metal Bulletin, 20 листопада 2008 року). Даний 5% тариф вже існував до квітня 2008 року, однак потім його було знижено до 0% у рамках дій уряду, спрямованих на подолання інфляції. Уряд стверджує, що ціни в кінці 2008 року впали достатньо для того, щоб знов встановлювати цей тариф.

Крім того, в листопаді уряд Індії встановив 20% імпортний тариф на неочищену соєву олію. Як і у випадку із імпортом сталі, за шість місяців до того уряд скасував усі імпортні мита на харчову олію.

Інші обмеження імпорту

Уряд Індії вніс імпорт канатів гарячого прокату з карбованої сталі в перелік товарів, що можуть бути імпортовані тільки за наявності ліцензії, що видається Генеральним управлінням зовнішньої торгівлі (The Economic Times, 4 січня 2009 року).

Звільнення від мит

Імпортне мито на керосин, який використовується для вироблення електроенергії, що раніше складало 5%, було знижено до 0%.[18] Ці заходи сприяли зниженню внутрішніх цін на керосин нижче рівня природного газу, який головним чином імпортувався (Business Standard, 8 грудня 2008 року). Падіння ціни на керосин, незважаючи на самодостатність Індії щодо даного продукту, є результатом того, що ціни на енергетичні продукти встановлюються на основі імпортних цін, які включають такі компоненти як фрахт та ввізне мито. Очікується, що ціни на енергію будуть знижені, що матиме більший позитивний вплив на економіку країни.

Експортні мита на частинки залізної руди були скорочені з 15% до 8% (Metal Bulletin, 20 листопада 2008 року). Уряд Індії зменшив також ввізні мита на пшеничну муку з початку січня 2009 року (The Hindu, 02 січня 2008 року).

Фінансування експорту

В Індії було також підвищення покриття страхування експорту, де уряд виділив 3,5 млрд. рупій державній Корпорації гарантування експортних кредитів Індії (ECGC) наприкінці

[18] Для більш детальної інформації див. Нотифікацію № 2/2009-Митниці Уряду Індії, Міністерства фінансів.

грудня 2008 року. Покриття ризиків було підвищено на 10 відсоткових пунктів до 95% для середніх та малих підприємств та більших компаній у таких секторах як текстильна промисловість, виробництво дорогоцінного каміння та прикрас, шкіряна промисловість, машинобудування, виробництво килимів, проектних товарів, запчастин для автомобілів, а також для у хімічній промисловості. Крім того, Схема страхування експортних кредитів для банків, що реалізовується ECGC, забезпечуватиме комерційні банки вищим покриттям ризиків на рівні 85% (замість 75%) від втрат, що зазнають банки при фінансуванні експорту. Це має збільшити обсяги фінансування експортерів (United News of India, 26 грудня 2008 року). Такі заходи розраховані щонайменше на шість місяців.

Аналіз заходів, які були прийняті в різних країнах світу, показав, що країни зовсім по-різному використовують інструменти торгівельної політики в рамках своїх антикризових програм. Ані баланс рахунку поточних операцій країни, ані загальні розміри економіки, ані членство у СОТ не визначають ступеню протекціонізму, який спостерігається у затверджених заходах торгівельної політики. Найпоширенішим заходом для підтримки експорту є фінансування торгівлі, що відповідає також нормам СОТ. Найпоширенішим заходом для обмеження імпорту є підвищення ввізних мит. Навіть не враховуючи можливість виникнення торгівельних суперечок із торгівельними партнерами, що зазнали шкоди, вибіркове підвищення імпортних тарифів відкриває можливості для лобістських груп для просування своїх інтересів, що навряд-чи може привести до вироблення адекватних заходів економічної політики, які б вирішували проблеми, поставлені поточною кризою. В той же час країни лібералізують свої торгівельні режими для протидії кризі шляхом скасування експортних бар'єрів та пом'якшення імпортних обмежень на окремі товари. Нарешті, приклад другого саміту Бразилія-ЄС може мотивувати України шукати можливості для часткової лібералізації торгівлі з ЄС як антикризового заходу.

5. Висновки та рекомендації

Головне питання полягає в тому, до якого ступеню торгівельна політика може бути використана для вирішення проблем із дефіцитом рахунку поточних операцій, доповнивши макроекономічні заходи, що вже реалізуються з листопада 2008 року. Конкретніше, чи існують заходи торгівельної політики, що можуть бути застосовані та які відповідають зобов'язанням України перед МВФ та СОТ?

Враховуючи той факт, що зобов'язання України перед МВФ безумовно виключають збільшення тарифів чи введення інших нових кількісних обмежень імпорту (див. Розділ 3), будь-які заходи торгівельної політики мають сприяти експорту, підтримуючи обмеження імпорту на поточному рівні чи навіть зменшуючи торгівельні бар'єри. Це бажано зробити не лише з точки зору відповідності антикризових заходів України позиції МВФ та СОТ, але й більш загальної економічної точки зору. Збільшення протекціонізму, найімовірніше, задовольнятиме лише короткострокові інтереси окремих галузей. Хоча затверджені заходи мають носити тимчасовий характер (див. Розділ 3), неочевидно, наскільки легко ці протекціоністські заходи можна буде скасувати без проведення складних переговорів із зацікавленими групами всередині країни. Отже, хоча збільшення імпортних бар'єрів стимулюватиме додаткове короткострокове зменшення імпорту, воно навряд-чи сприятиме підвищенню ефективності в економіці, що загрожує конкурентоспроможності економіки України у довгостроковій перспективі. Крім того, загальні протекціоністські настрої в країні можуть стати перешкодою у перебігу переговорів щодо створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.

Рекомендація 1: Покластись для вирішення проблем рахунку поточних операцій на заходи макроекономічної політики, зокрема на збільшення гнучкості валютного курсу, утримуючись від підвищення існуючих імпортних обмежень або встановлення нових бар'єрів. Зокрема ми радимо скасувати нещодавно запроваджену надбавку до діючих ввізних мит, що накладається на товари «некритичного» імпорту.

Як видно із розділу 2, структура імпорту та експорту України є такими, що за короткий термін важко досягнути позитивних змін в торгівельному балансі за рахунок заходів торгівельної політики. У розділі було показано, що Україна прийняла жорсткі вимоги МВФ щодо можливих заходів торгівельної політики, які можуть застосовуватися у якості

антикризових. У Розділі 4 вивчено заходи торгівельної політики інших країн, що знаходяться в процесі становлення, які запроваджувалися з метою подолання кризи. Дослідження показало, що країни підтримують експорт за допомогою зниження експортних тарифів, зниження імпортних тарифів для напівфабрикатів, необхідних для виробництва експортної продукції, а також шляхом підтримки фінансування та страхування торгівлі. Часто всі вище перераховані заходи застосовуються одночасно. Обмеження імпорту, що запроваджені в багатьох представлених країнах, неприйнятні для України, враховуючи існуючі обмеження. На основі прикладів та обмежень, описаних у розділах 2 і 3, у даному розділі ми пропонуємо два можливих заходи торгівельної політики, які відповідають правилам СОТ та мають великі шанси бути схваленими МВФ та торгівельними партнерами України. Дані заходи – це (А) підтримка фінансування та страхування торгівлі, та (Б) прискорене скорочення експортного мита на продовольчу олію.

У розділі 2 ми обговорювали існуючі обмеження експорту в Україні та окремо виділили можливість зменшення існуючих бар'єрів. У розділі 3, де проводився аналіз законів, що містять антикризові заходи торгівельної політики України, ми звернули увагу на рекомендацію скасувати експортні мита на вивезення соняшникового насіння. Огляд заходів торгівельної політики інших країн показав, що країни часто застосовують зниження експортного мита з метою підтримки експорту. Це може стати ефективним антикризовим заходом, якщо попит на внутрішньому ринку вважається недостатнім для повного споживання чи підтримки зростаючого внутрішнього виробництва. Такі заходи відповідатимуть правилам СОТ та, скоріш за все, знайдуть підтримку МВФ. У останньому звіті Німецько-українського аграрного діалогу (Штрубенхофф, 2009) говориться про те, що виробництво соняшникового насіння в Україні отримає вигоду від зниження експортного мита, оскільки зменшиться його залежність від внутрішньої маслобійної промисловості.

У Таблиці 4 показані обмеження на експорт насіння олійних культур, що застосовуються в Україні. Під час переговорного процесу щодо вступу до СОТ Україна зобов'язалася значно скоротити ці обмеження шляхом щорічного зниження мита на 1% до досягнення найнижчого рівня 10%. У відповідності до прийнятих під час вступу до СОТ розкладів перехідного періоду, зниження мита з поточних 16% до 10% завершиться у 2014 році. Враховуючи пропозиції, що вже містяться в законі, ми пропонуємо або скасувати (тимчасово) експортне мито на продовольчу олію, або одразу запровадити 10% ставку, що запланована на 2014 рік.

Таблиця 4

Існуючі експортні обмеження на насіння олійних культур

Код	Опис товару	Рівень мита	Законодавча база	Перехідний період
120400900	Насіння льону, дроблене та не дроблене	16%	Закон України "Про експортне мито на насіння деяких олійних культур" № 1033-XIV від 10 вересня 1999, зі змінами, внесеними Законом України №2555-III від 21 червня 2001	Щорічне скорочення на 1% до досягнення рівня 10%
120600900	Насіння соняшнику, дроблене та не дроблене			
120799990	Тільки насіння рижію			

Джерело: Звіт Робочої групи про вступ України до СОТ, 2008

Рекомендація 2: З метою прискорення зниження експортного мита необхідно або скасувати (тимчасово) експортне мито на продовольчу олію, або одразу запровадити ставку на рівні 10%, що передбачена для 2014 року.

За даними СОТ (12 листопада, 2008b) у 2007 році фінансування торгівлі у формі страхування та гарантій використовувалося у 90% загальної світової торгівлі. [19] Можливі руйнівні наслідки недостатнього або дорожчого торгівельного фінансування для підприємств, перш за все – для середніх та малих підприємств, привернули до себе увагу політиків та засобів масової інформації у часи кризи. У той же час дана проблема не є зовсім новою. Центральна роль торгівельного фінансування для міжнародної торгівлі була визнана ще за часів попередніх криз.[20]

У декларації, що була прийнята у листопаді 2008 року, країни ОЕСР та країни, що знаходяться у процесі становлення та не є членами ОЕСР, оголосили про свою підтримку заходів торгівельної політики з метою забезпечення транскордонної торгівлі у світлі поточної кризи.[21] Крім того, у своїй промові у листопаді 2008 року Генеральний директор СОТ Паскаль Ламі закликав до застосування заходів, спрямованих на забезпечення доступності торгівельного фінансування (WTO, 2008c). Залучення урядової підтримки торгівельного фінансування має важливе значення, оскільки Уряди часто субсидують фінансування експорту для підтримки експорту. У найбільш прямій формі це відбувається шляхом субсидування відсотків по кредитам. Навіть за відсутності такого прямого субсидування більша частина кредитів, що отримані в національних кредитних агенціях, є непрямим субсидуванням, оскільки такі агенції є неприбутковими та мають доступ до фінансування за урядовими ставками (Moravcsik, 1989). Хоча такі субсидії заходів торгівельного фінансування стосуються головним чином середньо- та довгострокового торгівельного фінансування, необхідно зазначити, що як ОЕСР, так і СОТ неявно визнають субсидування експорту через канали фінансування торгівлі.

Головною установою, що займається забезпеченням торгівельного фінансування в Україні, є державний експортно-імпортний банк – ВАТ «Укрексімбанк». Він надає підтримку українським експортерам в отриманні фінансування для покриття видатків на виробництво та збут до отримання плати від імпортерів. Укрексімбанк здійснює як перед-експортне, так і після-експортне фінансування.

У серпні 2008 року Міністерство економіки оприлюднило проект закону «Про експортне страхування та кредитування».[22] Проект передбачає підтримку експорту високотехнологічних галузей, створюючи необхідну інфраструктуру для забезпечення доступності експортних гарантій та кредитів, заснування державної страхової компанії, а також надання Укрексімбанку окремого статусу у реалізації державної політики шляхом надання експортних кредитів. Проект має фінансуватися з державного бюджету. Прийняття цього законопроекту включено в план дій Уряду, які спрямовані на зменшення від'ємного сальдо торгівлі товарами.[23]

Таким чином, в Україні вже існують схеми експортного кредитування та здійснюються кроки для покращення його ефективності, а також запровадження експортного страхування. Ми вважаємо, що ці заходи є надзвичайно важливими для сприяння експорту в Україні.

---

[19] Торгівельне фінансування являє собою поєднання страхування, гарантування та індивідуально визначених кредитних ліній в іноземній валюті, які спрямовані на сприяння торгівлі шляхом надання доступу до отримання частини або повного спектру цих послуг. Ринок торгівельного фінансування розділений на різні сегменти за строками, де короткостроковий ринок (до 180 днів) зазвичай переважає у комерційних банках та спеціалізованих установах, а середньо- та довгостроковий ринок – у державних та експортних кредитних агенціях та банках регіонального розвитку. На практиці найважливішим сегментом є короткостроковий ринок. Інструменти, що використовуються у торгівельному фінансуванні, - акредитиви, відкриті рахунки, кошти та овердрафти для короткострокових контрактів, а також векселі та боргові зобов'язання для середньо- та довгострокових контрактів. Страхування пропонується комерційними банками та агенціями торгівельного фінансування для страхування експортерів та імпортерів від неплатоспроможності торгівельних партнерів, проблем із транспортуванням, невиконанням строків, політичних ризиків та коливань обмінного курсу (див. Auboin and Meier-Ewert, 2003).

[20] Див. для прикладу дискусію про роль торгівельного фінансування в Південно-Східній Азії, Штефенс (1998).

[21] Уряди країн-членів та не-членів ОЕСР вирішили підтримувати свою підтримку експортного кредитування та забезпечувати достатній його рівень з метою підтримки міжнародних торгівельних потоків (OECD, 2008).

[22] http://www.mdoffice.com.ua/pls/MDOffice/all_news.printnews?dat=11082008&num=67812

[23] http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1509-2008-%F0 Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2008 р, N 1509-р

Основним обмеженням у використанні торгівельного фінансування як інструменту для сприяння експорту є його вартість для державного бюджету України. Однак існують міжнародні інституції, що можуть надати допомогу. Як нещодавно зауважив Шігео Кацу - Віце-президент Світового банку для країн Європи та Центральної Азії: «IFC запровадив надання послуг з метою розблокування торгівельного фінансування та забезпечення капіталом банки країн, що знаходяться в процесі становлення, що може принести користь і Україні» (ENP Newswire, 17 грудня 2008 року). ЄБРР також має програми сприяння експорту, що направлені на підтримку банків, а також експортерів та імпортерів, які вже успішно діють в Україні. Наприклад, на початку 2008 року ЄБРР підписав угоду про факторингове фінансування з «Укрексімбанком» для підтримки малих та середніх підприємств в Україні.

Таким чином, торгівельне фінансування є способом забезпечення підтримки існуючих торгівельних потоків та сприяння (субсидування) експорту, який допускається та навіть рекомендується міжнародними організаціями, включаючи СОТ, як інструмент боротьби із поточною кризою. Україна може втратити наявні можливості, якщо не розглядатиме його як інструмент стимулювання експорту.

Рекомендація 3: Розвивати експортне фінансування та страхування шляхом прямої підтримки уряду та за рахунок підтримки міжнародних організацій. Крім того, ми радимо прийняти закон про експортне страхування та кредитування та забезпечити його ефективну та швидку імплементацію.

Список використаних джерел

Economist Intelligence Unit - Country Commerce - India: Foreign trade: Overview, 4 November 2008.

Economist Intelligence Unit: Country Commerce – India: Fundamental indicators, 4 November 2008.

Economist Intelligence Unit: Russia: Trade regulations, 4 November 2008.

ICC Banking Commission (2008): `Trade Finance in the Current Financial Crisis: Preliminary Assessment of Key Issues', available under http://www.iccwbo.org/uploadedFiles/ICC_Report_Trade_Finance_11_Nov_2008.pdf

IMF (2008): `Ukraine: Selected Issues', IMF Country Report No, 08/228.

Корольов Сергій (2008): `СОПОСТАВЛЕНИЕ АНТИКРИЗИСНЫХ МЕР ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН И РОССИИ', Інститут світової економіки та міжнародних відносин.

Moravcsik Andrew (1989): `Disciplining Trade Finance: The OECD Export Credit Arrangement', International Organization, Vol. 43, No. 1, pp. 173-205.

Stephens Malcolm (1998): `Export Credit Agencies, Trade Finance, and South East Asia', IMF Working Paper No, 98/175.

Strubenhoff (2009): `Aktuelle agrarpolitische Entwicklungen in der Ukraine in der zweiten Jahreshaelfte 2008 bis zur Jahreswende 2008/09', German-Ukrainian Policy Dialogue in Agriculture.

WTO (2008a): `Report of the Working Party on the Accession of Ukraine to the WTO', WT/ACC/UKR/152.

WTO (2008b): `Experts discuss problems of trade finance', 12 November, available under http://www.wto.org/english/news_e/news08_e/trade_finance_12nov08_e.htm

WTO (2008c): `Lamy warns trade finance situation "deteriorating"', 12 November, available under http://www.wto.org/english/news_e/news08_e/gc_dg_stat_12nov08_e.htm

Список останніх консультативних робіт

- Оцінка наслідків тривалого економічного спаду на пенсійне страхування в Україні: сподіваємось на краще, але готуємось до найгіршого!, Ларс Хандріх, Олександра Бетлій, консультативна робота PP 09, грудень 2008 року.
- Депозитне страхування в Україні: Час для Реформи?, Роберт Кірхнер, Рікардо Джуччі, консультативна робота PP 08, листопад 2008 року
- Принципи і способи функціонування адресної соціальної допомоги: рекомендації для України, Ларс Хандріх, Олександра Бетлій, консультативна робота PP 07, жовтень 2008 року
- Проблема «європейських газових цін» в Україні, Фердінанд Павел, Інна Юзефович, консультативна робота PP 06, жовтень 2008 року
- Інфляція в Україні: Результати емпіричного дослідження та рекомендації щодо економічної політики, Рікардо Джуччі, Роберт Кірхнер, Енцо Вебер, консультативна робота PP 05, жовтень 2008 року
- Житлове будівництво в Україні: Причини поточної кризи та висновки для економічної політики, Рікардо Джуччі, Роберт Кірхнер, Роман Возняк, консультативна робота PP 04, жовтень 2008 року
- Взаємодія між Урядом і Національним банком України: Оцінка поточної ситуації та рекомендації, Рікардо Джуччі, Роберт Кірхнер, Віталій Кравчук, консультативна робота PP 03, червень 2008 року
- Інфляційні очікування: значення та вимірювання, Роберт Кірхнер, Рікардо Джуччі, Ярослава Сучок, Оксана Кузяків та Вероніка Мовчан, консультативна робота PP 02, червень 2008 року
- Вчимося «плавати»: рекомендації щодо валютної політики України в період переходу до таргетування інфляції, Рікардо Джуччі, Роберт Кірхнер, Віталій Кравчук, консультативна робота PP 01, червень 2008 року
- Державно-приватне партнерство у секторі автомобільних доріг України: Ключові принципи для досягнення успіху, Фердінанд Павел, консультативна робота W16, лютий 2008 року
- Реформування поштового сектору в Україні: покращення поштових послуг але не поштових відділень, Ларс Хандріх, Свен Хейтзлер, консультативна робота W15, лютий 2008 року
- Як сплачуєте, так і отримуєте! РеформуванняпринциВД фінансування лікарень в Україні, Ларс Хандріх, Олександра Бетлій, консультативна робота W14, лютий 2008 року
- Міжнародна фінансова криза: Ризики і рекомендації для України, Рікардо Джуччі, Роберт Кірхнер, Вероніка Мовчан, Віталій Кравчук, консультативна робота W13, лютий 2008 року
- Україна та ЕВРО-2012, Як гарантувати його економічний потенціал, Фердінанд Павел, Наталя Сисенко, консультативна робота W12, грудень 2007 року
- Чи слід мені залишитись, чи слід їхати? Українська міграція в економічному розрізі, Олександр Данзер та Ларс Хандріх, консультативна робота W11, грудень 2007 року
- Висока інфляція в Україні: аналіз і рекомендації, Роберт Кірхнер, Рікардо Джуччі і Віталій Кравчук, консультативна робота W10, грудень 2007 року

Консультативні роботи та наукові матеріали у відкритому доступі: http://www.ier.kiev.ua/English/papers/papers_eng.phtml. За більш детальною інформацію з питань підписки на наші регулярні видання звертайтесь до Аліни Долі: dolya@ier.kiev.ua.